

Oblici udruživanja naših ribara

Lucijan Kos, Zagreb

Ribari u svim zemljama ne samo da zaštite svoja prava, već da ih i što potpunije realiziraju, udružuju se u ko-operative, sindikate i sl. najraznovrsnijih oblika.

I naši ribari da zaštite svoja prava počeli su se od davnine udruživati u organizacije privatno-pravnog značaja zvane »ribarske družine« (ribarske družinske skupine), koje su se naročito razvile u XVI—XVIII. stolj. u cilju da se »poboljša... gospodarstveno stanje družinara...«, čiji je težak život bio uvjetovan postojećim društvenim prilikama i odnosima u proizvodnji.

Ove ribarske družine prerasle su u višu formu udruživanja, u prve oblike ribarskih zadruga (kooperative), koje su okupljale većinom vlasnike malih ribarskih alata, ali i ribare-najamnike u cilju dobivanja što jeftinijeg ribarskog materijala i zaštite od izrabljivača trgovaca. Ova prva zadruga organizacija naših ribara imala je komercijalni značaj u uvjetima kapitalističke proizvodnje i iz nje se je vremenom razvio suvremeni tip ribarske zadruge, jer ono što nisu mogli postići individualni ribari, materijalno slabi, to su postigle njihove zadruge koje su raspolagale još uvijek nedovoljnim, ali svakako većim finansijskim sredstvima za nabavu modernog ribarskog alata, za organizaciju prodaje ulova i sl. Ribarska zadruga je prva pozvana da individualnog ribara učini članom većeg radnog kolektiva, da ga oslobodi primitivizma i da ga izgradi u suvremenog, tehnički opremljenog i stručnog ribara. Ali ulaganjem sve većeg kapitala u tehnički modernija i jača ribolovna sredstva došlo je između krušnijih i malih vlasnika ribolovnih sredstava te najamnih radnika-ribara do borbe za likvidaciju starih imovinsko-pravnih odnosa. Izvršeni su pokušaji formiranja prvih ribarsko-proizvođačkih zadruga sa zajedničkim sredstvima za proizvodnju, ali i ove zadruge politički uzdržane, a ekonomski sputavane morale su likvidirati. Vladina anketa o ribarstvu iz 1896. g. uvidjela je ipak, da je ustanova ribarskih zadruga od velike koristi, jer bi zadrugarstvo »racionalnijim tjevanjem ribanja, a poimence nekih načina ribanja... polučilo boljih uspjeha...« Upravo ribarima, koji se regrutiraju najvećim dijelom iz najsiriomašnijih slojeva, zadruga kao najpogodniji način udruživanja može poslužiti poboljšanju života i načina rada.

Prve naše ribarske zadruge osnovane su bile prije Prvog svjetskog rata poslije 1910. g. izrazito učešćem privatnog kapitala. One kao odraz svog vremena bile su isprva udruženja ribara vlasnika malih alata, a kasnije i mreža i brodova. 80% od ovih zadruga sastojalo se je od udruženih ribara vlasnika proizvodnih sredstava, koja su im odbacivala 50% utrška od ukupnog ulova. Članovi zadrugari zadržali su u ovim zadrugama svoja proizvodna sredstva izvan zadruge i sa njima su samostalno radili, dok su zadrugu koristili samo za lakšu i jeftiniju nabavu soli, petroleja, mreža i dr., kao i za korištenje državne pomoći. Samo u oko 10—15 zadruga sa razmiernom malim brojem zadrugara sredstava za proizvodnju bila su kolektivno vlasništvo, premda je inače broj ribara-najamnika bio daleko veći, ali i kod njih je postojao t. zv. alikvotni doprinos, koji je onemogućavao pristup u ove zadruge novih članova, ukoliko ovi ne bi prethodno uplatili određeni broj poslovnih udjela u vrijednosti zadrugnog inventara. To iz razloga bogaćenja pojedinaca, kao i zato da ove zadruge budu zaštita od ribara-najamnika.

Iako su naše ribarske zadruge nastale u teškim političko-ekonomskim uvjetima kapitalizma, one su se ipak povoljno razvijale tako, da su se povećale od njih 53 u 1907. g. na 113 u 1939. g. Ove zadruge nisu imale jednog centra u kojem bi bile okupljene jer dok su jedne bile članice Zadrugnog saveza u Splitu ili Zadrugne Matice u Splitu, dotle su druge bile učlanjene u razne druge saveze u Zagrebu, Ljubljani i dr. ili su pak bile izvan svih tih

saveza. Obzirom na razne prirodne i privredne prilike naših ribara u pojedinim ribolovnim područjima, unutrašnja je ustrojstvo ribarskih zadruga vrlo različito. U manjem broju zadruga ribari su unosili kao svoj udio mreže i ostali ribarski alat, koji su postajali zadrugno vlasništvo. U ovim se zadrugama s o. j. riba zajednički lovila, solila i prodavala, a utržak se dijelio po unaprijed utvrđenom ključu između zadruge i njezinih članova.

Okupator nam je likvidirao veći dio ribarskih zadruga, a manjinu naših ribara okupljao u cilju njihove eksploatacije u svoje »cooperative«, koje nisu imale ništa zajedničkog sa ribarskom proizvodnjom. Većina naših ribara sabotirajući tadašnju ribarsku proizvodnju natjerala je okupatora da je ovaj ribario u našim vodama sa svojim ribarskim brodovima i ljudima, ali su ih već u drugoj godini oslobodilačkog rata izagnali naši partizanski ribarski brodovi.

U našim novim društveno-ekonomskim uvjetima pružene su mogućnosti obnove starih i formiranja novih ribarskih zadruga sa kolektivnim proizvodnim sredstvima uz zajedničku preradu i prodaju ribe. Naši ribari unosili su u nove zadruge svoja proizvodna sredstva u cilju da im ona posluže kao početna materijalna osnova uz pomoć zajednice u vidu kredita radi obnove i nabave suvremenih ribolovnih sredstava.

Ribarske družine (ribarski odsjeci, ribolovne ekipe) zadruga su niže zadrugne forme, koje su imale zadatak da svojom radom omoguće prelaz u viši oblik ribarske zadrugne organizacije, u ribarske brigade SRZ, u ribarske ogranke OPZ odnosno u ribarske zadruge. Vlasnici sredstava za proizvodnju dobrovoljno su ustupali ribarskoj družini uz naknadu svoja sredstva na zajedničko korištenje, a na temelju posebnog ugovora. Ove ribarske družine nisu predstavljale kolektivizaciju proizvodnih sredstava, već samo njihovo zajedničko korištenje.

Zadruge u kojima su radili ribari-neprofesionalci poslovala su kao ribarske brigade SRZ ili pak ribarski ogranci OPZ. Vezivanje ovih brigada odnosno ogranaka za zadruge pozitivno je u toliko, što se ovakve zadruge bave sa nizom poljoprivrednih grana, pa se tako i ribolov nalazi u sklopu jače privredne jedinice, kome je omogućen opstanak i u godinama slabog ulova.

Ribarske radne zadruge kao dobrovoljne ekonomske organizacije su zadruge u kojima ribari udružuju svoja ribolovna sredstva za proizvodnju, koja postaju zadrugno vlasništvo, a sa kojima se vrši kolektivni ribolov. Proizvodnja u ovim zadrugama ostvaruje se po principu nagrađivanja prema osobnom radu svakog zadrugara, a visina njegove zarade je u razmjeru sa njegovim učešćem u radu zadruge na bazi trudodana. Ribari-članovi zadruge dobivaju 45—60% prihoda od ribolova, a ostatak ulazi u zadrugni fond, koji služi za održavanje ribolovnih sredstava i za unapređenje rada zadruge.

Opće poljoprivredne zadruge sa svojim ribarskim ograncima predstavljaju obzirom na naše specifičnosti u priobalnom ribolovu najpristupačniju formu zadrugne organizacije tamo, gdje nema uvjeta za osnivanje posebne ribarske zadruge, bez obzira da li se radi o ribarima-vlasnicima ribolovnih sredstava ili o ribarima koji tih sredstava nemaju, premda se prvima daje i naknada za korištenje njihovih sredstava za proizvodnju. Tako visina udjela ribara-družinara u prihodima od ribolova iznosi 70—80%, dok ostatak dobiva vlasnik ribolovnih sredstava po odbitku troškova za pogonsko gorivo i rasvjetu. Razmjernost udjela ovisi o veličini sezonskog ulova, težini rada, broja družinara, upotrebljenim ribolovnim sredstvima, troškovima amortizacije i režijskim troškovima.

Ribarske zadruge su specijalizirane zadruge kod kojih je sva proizvodnja usmjerena na postizavanje što većeg

ulova. Dok se kod ribarskog ogranka OPZ, koji u stvari predstavlja zadružni pogon vrši prebacivanje finansijskih sredstava u drugi pogon, koji proizvodno podbaci i obr., dotle ribarska zadruga predstavlja samostalnu jedinicu, čije se proizvodne kapacitete (sredstva, kadrovi i dr.) može toliko razviti, da će zadruga poslovati s uspjehom. U cilju povećanja proizvodnje data je mogućnost i zajedničnom i privatnom sektoru da se koriste kreditima za kupovanje ribarskog alata, ribarskih čamaca i sl. Tako ribarske zadruge mogu odobravati kredite članovima svojih zadruga u visini do 100%—ne ostvarene njihove zarade u protekloj godini, a privatnim ribarima u visini do 50% od vrijednosti njihove ribarske opreme (mreže, čamci i druga oprema). Davanje kredita može se uvjetovati i obavezanim otkupom lovine zadrugi. Privatni ribari mogu se služiti i alatom zadruge ukoliko s njom sklope ugovor o kooperaciji.

Unapređenje našeg ribarstva i na području zadružnog sektora traži izvjesnu reorganizaciju ribarskih zadruga i ribarskih ogranka OPZ i SRZ. Tamo gdje ima uvjeta za jačanje zadružnog sektora u ribarstvu, potrebno je jačati ribarske zadruge većom ribarskom flotom, modernijim ribolovnim sredstvima, a pretežno i profesionalnim kadrom, a tamo gdje tih uvjeta nema u općem je interesu razvika naše ribarske privrede da se oformi manji broj ribolovnih poduzeća za što većom ribarskom flotom i profesionalnim kadrom.

Ribari, osim u zadrugama, posluju i kao radnici-ribari u ribarskim poduzećima kao najvišoj formi socijalističke asocijacije privrede. Poduzeća, koja se bave ribarstvom međusobno se razlikuju po predmetu svog poslovanja t. j. da li se pored ribolova bave i prometom ribe, pored ribolova i preradom ribe ili pored ribolova obuhvaćaju i promet i preradu ribe. Kao najpogodnije organizacione forme iskristalizirale su se 3 vrste poduzeća, i to:

- a) ribolovna poduzeća za oceanski ribolov,
- b) poduzeća za preradu ribe sa ribolovnim pogonom za jadranski i mediteranski ribolov,
- c) poduzeća za ribolov, preradu i promet ribom za jadranski ribolov.

Prema tome, perspektiva našeg ribarstva industrijskog značaja leži u formiranju manjeg broja većih ribolovnih poduzeća sa jakim i dobro opremljenom flotom za oceanski ribolov, većeg broja poduzeća-kombinata za ribolov i preradu ribe odnosno i promet ribom sa jakim i dobro

opremljenom flotom za jadranski i mediteranski ribolov te u jačanju ribarskih privrednih organizacija (poduzeća, zadruga i ribarskih ogranka OPZ i SRZ) za jadranski obalni ribolov.

Ribolovna poduzeća i ribarske zadruge, kao i poduzeća za preradu ribe dobrovoljno su učlanjeni u stručno Udruženje morskog ribarstva Jugoslavije u Rijeci. Zadaci su ovog Udruženja da se bavi unapređenjem ribarske proizvodnje svojih članova, primjenom suvremenih tehnoloških postupaka, analiziranjem produktivnosti rada i proizvodnih troškova u cilju postizavanja što bolje organizacije rada i povećanja proizvodnje. Pored ovog stručnog udruženja osnovana su za područja kotara obalnog pojasa Poslovnja udruženja ribarskih privrednih organizacija u cilju postizavanja što boljeg plasmana ribe na domaćem i stranom tržištu, nabave reprodukcione opreme i dr. u cilju da ribar-proizvođač realizira ekonomsku vrijednost svog ulova.

Za unapređenje ribarstva u pojedinim zemljama formiran je poseban Ribarski odel (Fisheries Division) međunarodne organizacije FAO, čiji je član i naša zemlja. Pored toga za ribarstvo u mediteranskim zemljama postoje i Generalni Savjet za ribarstvo Mediterana (Conseil General des Pêches pour la Méditerranée) i Međunarodna komisija za naučno istraživanje Mediterana (Commission internationale pour l'exploration scientifique de la mer Méditerranée).

Sportski ribari udruženi su u Sportska ribolovna društva duž obale i u Društvo za podvodne sportove u Zagrebu. a ovi su članovi Saveza sportskih ribolovaca Jadrana u Rijeci. Ovaj Savez je član međunarodne konferencije sportskih ribara — CIPS (Confederation international de la Pêche sportive — Paris).

Ribari-radnici i ribari-zadrugari kao sindikalisti učlanjeni su u Sindikat radnika saobraća i veza Jugoslavije i u Sindikat poljoprivrednih, prehrambenih i duhanskih radnika Jugoslavije.

¹ C. de Marchesetti, La Pesca lungo le coste orientali dell'Adria, Trst, 1882. 1.

² Alda Parenza, Un'inchiesta sulla pesca in Istria e Dalmazia, Venezia, 1894.

³ Grga Novak, Dokumenti za povijest ribarstva na istočnoj obali jadranskog mora, Zagreb, 1953.